

KİTAP İNCELEMESİ/BOOK REVIEW

HUMANITARIAN FICTIONS: AFRICA, ALTRUISM, AND THE NARRATIVE IMAGINATION

Necmettin IŞIK*

Öz: Megan Cole Paustian'ın *Humanitarian Fictions: Africa, Altruism, and The Narrative Imagination* adlı çalışması disiplinler arası bir yaklaşımla Batılı insaniyetçiliğinin görülmek istenmeyen yönlerine mercek tutuyor. Temelde beyaz kurtarıcı anlatılarına odaklanan yazar, bu anlatılara yönelik karşıt bir tutum sergiliyor ve bu tutumunu edebi eserleri kullanarak yapıyor. Afrika'daki Batılı insaniyetçiliği eleştiren İngiliz, Amerikan ve Afrikalı yazarların eserlerini bir arada getiren çalışma beş bölümden oluşuyor. Bu bölümler, beyaz kurtarıcı anlatılara meydan okuyor. Bu anlatılar amansız bir iyiye vurgu yaparken, Paustian aslında bu anlatıların o kadar da iyi olmadığını ve kendi içinde sorunları olduğunu belirtiyor. Batılı insaniyetçiliğin çelişkilerini ve işleyişindeki aksaklıkları, insaniyetçi anlatıların tutarsızlıklarını ve Afrika'nın insaniyetçiliğe dair alternatiflerini ortaya koyarak mevcut kavramları yeniden düşünmemizi sağlıyor. Bir popüler kültür ürünü olan edebi eserleri (büyük ölçüde romanları) insaniyetçiliği yeniden okumak için araçsallaştıran bu çalışma, diğer çalışmalardan farklılaşarak son derece ilginç ve dikkate değer analizler sunuyor.

Anahtar Kelimeler: İnsaniyetçilik, anlatılar, Afrika, post-kolonyalizm.

Abstract: Megan Cole Paustian's *Humanitarian Fictions: Africa, Altruism, and the Narrative Imagination* examines the overlooked and frequently disregarded aspects of Western humanitarianism through an interdisciplinary lens. Paustian critically examines "white savior" narratives, constructing her argument through meticulous analyses of literary works. The book has stories by British, American, and African writers who question how Westerners help people in Africa. There are five chapters in this book, and each one looks at the white savior story from a different angle. These stories usually show aid as pure moral goodness, but Paustian shows that the truth is much more complicated: the stories are full of contradictions and have moral and political tensions. By mapping the contradictions of Western humanitarianism, identifying its practical failures, and elucidating the inconsistencies often obscured in humanitarian narratives, Paustian creates opportunities for Africa-centric alternatives to prevailing humanitarian paradigms. Ultimately, the study compels readers to reevaluate the conceptual frameworks they might assume. Paustian's approach to rereading humanitarianism is different from most of the existing research because it uses mostly novels, which are popular cultural products, as analytical tools. His readings are both convincing and methodologically new.

Keywords: Humanitarianism, narratives, Africa, postcolonialism.

Kitap Bilgileri

Kitap Adı: *Humanitarian Fictions: Africa, Altruism, and The Narrative Imagination*

Yazar/Author: Megan Cole Paustian

Yayınevi/Publisher: Fordham University Press

Basım Yılı/Year of Publication: 2024

Sayfa Sayısı/Number of Pages: 276

İnsani ve kalkınma yardımını içerecek şekilde tanımlanan insaniyetçilik, çoğu zaman insan ızdırabını dindirmesi bağlamında yüceltilmekte, normatif bir davranış olduğu varsayılmakta ve etik bir yönelim

---

* ** Dr., Bağımsız Araştırmacı, isik.necmettinn@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6448-2158.

APA: IŞIK, N. (2026). *Humanitarian Fictions: Africa, Altruism, and The Narrative Imagination*. *Afrika Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 8(1), 1-3.

olduğu için olumlanmaktadır. Ancak mevcut insanîyetçilik literatürünü incelediğimizde bir dizi eleştirinin olduğunu söyleyebiliriz. Eşitsiz dünya düzenini sürdürdüğü, kurbanlara gereksinim duyduğu, kontrol ve tahakküme dayanan bir düzeni yarattığı, sosyal aktörlerin çıkarlarına hizmet ettiği, gerekli olduğu hallerde icra edilmediği vb. gerekçelerle insanîyetçilik eylemi ve söylemi sorgulanmaktadır. Megan Cole Paustian'ın kitabı, insanîyetçiliğe yönelik eleştirel tutumu genişletmektedir. Yazar, seçtiği bazı edebi eserlerle insanîyetçiliğe dair kendini üstün, ilerlemeci, cesur, yardımsever, vazgeçilmez, aydınlık, Hristiyanlığın temsilcisi gören “beyaz kurtarıcı” anlatılarını ters yüz etmekte ve bu anlatılara karşı eleştirel ve post-kolonyal bir tavırla meydan okumaktadır. Bu meydan okumayı, diğer çalışmalardan farklı olarak bir popüler kültür ürünü olan edebi eserleri (büyük ölçüde romanları) kullanarak yapmaktadır. Joseph Conrad, Barbara Kingsolver, Chinua Achebe, Ngũgĩ wa Thiong'o, Bessie Head, Zakes Mda, Tsitsi Dangarembga, Nuruddin Farah, Philip Caputo ve Chimamanda Ngozi gibi yazarların eserlerine odaklanan yazar, Afrika'nın bazı ülkelerinde geçen (Somali, Botsvana, Kenya, Nijerya, Güney Afrika, Sudan, Zimbabve ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti) kurgusal hikayeleri karşı bir anlatı oluşturmak için araçsallaştırmaktadır. Aynı zamanda edebiyatçılara, akademisyenlere, politikacılara, uluslararası örgütlerin temsilcilerine bahsi geçen araçsallaştırmayı pekiştirmek için başvurmaktadır. İnsanîyetçilik çalışmalarına popüler kültürü eklemesi, geniş edebi tahliller yapması ve bunu diğer disiplinlerle bir arada sunması, insanîyetçiliğe dair mevcut kavramsallaştırma çabalarında görülmesi istenmeyen gerçekleri dışa vurması ve bu kavramların sınırlarını çizmesi, insanîyetçiliği edebi eserler üzerinden hayal ettirmesi ve düşündürmesi bağlamında Paustian'ın çalışması son derece ilginç ve okunmaya değerdir.

“Ahlaki Neden” başlıklı ilk bölümde yazar, insanîyetçiliğin inanç temelli bir eylem olduğunu varsayan Hristiyanlığın bazı yönlerine atıfta bulunuyor. Özellikle Afrika'da başkalarına yardım etmenin teşvik edilmesi ve misyonerlik faaliyetlerinin yürütülmesinin insanîyetçiliğe dair bir hikâyenin oluşmasında etkili olduğunu savunan yazar, Joseph Conrad'ın Karanlığın Yüreği ve Barbara Kingsolver'ın Zehirli Ağaç İncili adlı eserlerini merkeze alarak beyaz kurtarıcı anlatısına dayanan insanîyetçiliğin ikircikli yapısı eleştirel bir tavırla ele alıyor. Her ne kadar bahsi geçen anlatı, bir ahlaki davaya dayandırılrsa da aslında kendi içinde sorunlu bir yapı arz etmektedir. Batı'nın Afrika'ya yönelik yardım projeleri ve edebi temsillerinde; sömürgeci amaçlar, ikiyüzlü davranışlar, maddi çıkar ve kâr elde etme düşüncesi, kişisel duygu tatmini, başarı ve şan peşinde koşma ile yeni bir kimlik kazanmaya yönelme gibi fikirler sorunsallaştırılmaktadır.

“Özgürleşmiş Afrikalı” başlıklı ikinci bölüm, Batı odaklı insanîyetçiliğin sosyal etkileşimlerine yönelik Afrikalı tepkilere odaklanmaktadır. Chinua Achebe ve Ngũgĩ wa Thiong'o eserlerine (daha çok biyografi ve anı niteliğindeki eserler) dayanan bu bölüm, salt sömürgeci ve misyonerlik tahakkümünün bir eleştirisi olmayıp aynı zamanda yerel halkın Hristiyanlık düşüncesini ve kurumlarını nasıl ters yüz ettiğini ve direniş pratikleri için bunları ne ölçüde kullandığını çarpıcı bir şekilde okuyucuya aktarmaktadır. Burada yazar, genellikle tek taraflı eleştiriye tabi tutulan ve Afrika'yı tahakküm altına alan felsefi ve maddi araçların, bazen yerel halklar tarafından da benimsenerek özgürleşme için karşı bir araca dönüştürülme sürecini ele almakta ve bu doğrultuda yerleşik zihinsel kalıpları sorgulamayı hedeflemektedir. Siyasi bilinç kazanma, eğitim almayı sağlama, özgürleşme düşüncesini pekiştirme, özne olmayı sağlama gibi karşıt fikir ve pratiklerin, Afrika'ya yönelen kimi zaman insanîyetçi ve inançlı düşüncenin kimi zamanda sömürgeci faaliyetlerin içinden doğduğu savunusu yapılmıştır.

“Evrensel İnsan” başlıklı sonraki bölümde, Bessie Head'ın Bir Güç Meselesi ve Zakes Mda'nın Kızılığın Kalbi adlı eserleri üzerinden insanîyetçiliğin evrensel yönü sorgulanıyor. Evrenselcilik ve hümanizm odaklı insanîyetçilik çoğu zaman ortak insanlık duygusuna dayansa da seçtiği kurbanlara yönelik kendi yardım stratejisini dayatmakta ve yeni bir eşitsizlik biçimi yaratmaktadır. Bu noktada Paustian, Head ve Mda'nın insanîyetçiliğin bu yönüne muhalefet ettiklerini iddia ediyor. Mda, roman karakterleri aracılığıyla yerel kalkınma modelini, yerel ihtiyaçları, karşılıklı diyalogu ve alıcıların sahipleneceği bir yardım şeklini öne sürüyor. Head ise yardım sağlayanlarla alıcıların karşılıklı ilişkisine değinmekte ve yardım sağlayanların üsttenci bakış açılarını ve alıcılardan kopuk duruşlarını gözler önüne sermektedir. Buna karşı insani bir dayanışmayı alternatif olarak görmektedir. Her iki yazar, Batılı değerlerin dışında yerelliği ve dayanışmayı odak haline getiren bir kalkınmayı biçimini öncelemektedir.

“Yardımsever Hediye” başlıklı dördüncü bölümde, Tsitsi Dangarembga’nın Sinirsel Durumlar, Nuruddin Farah’ın Hediyeler, Philip Caputo’nun İnanç Eylemleri adlı eserleri konu edilmekte ve bunların insaniyetçi faaliyetler içinde görülen alıcıya verme eylemini yani hediye verme eylemini nasıl eleştirdikleri ön plana çıkarılmaktadır. Borçlu hissettirme, edilgen bir yapı oluşturma, bağımlı bir durum yaratma bağlamında hediye vermenin masum olmayan yönleri ortaya çıkarılmaktadır. Aynı zamanda Batılı hediye verme eyleminin bürokratikleştiği, etik-dışına çıktığı ve geleneksel ritüelleri göz ardı ettiği için sorunlu gösterilmektedir. Aslında bu yazarlar, hediye vermenin tarihsel, politik ve kültürel bağlamlarla şekillenen bir güç mekanizması olduğunu savunmaktadır.

“Sivil Toplum Kuruluşu” başlıklı son bölümde ise Chimamanda Ngozi Adichie’nin Sarı Güneşin Yarısı ve Ngũgĩ wa Thiong’o’nun Karga Büyücüsü adlı eserleri, Afrika’daki faaliyet yürüten sivil toplum kuruluşlarının söylemlerini ve eylemlerini sorgulamak adına kullanılmaktadır. İlk eser, sivil toplum kuruluşlarının gerekli hallerde yetersizliğini, Batılı kuruluşların sanki tek alternatifmiş gibi kendilerini sunmalarını ve insani kriz anlarında kadınların dayanışma göstermedeki önemli rollerinin görülmek istenmemesini irdelemektedir. İkinci eser, Batılı sivil toplum kuruluşlarının Afrikalı mağdurları bağış toplamak için metalaştırmasını, insani kriz ortamının bir gösteriye çevrilmesini ve yine aynı kuruluşların sunmuş oldukları abartılı rollerini açığa çıkarmaktadır. Temelde bu eserler, mağdur da olsa Afrikalı insanların failliğine ve kendi içlerindeki tarihten gelen dayanışmacı rollerine dikkat çekmektedir.

Yüksek bir amaç uğruna yapıldığı söylenen ve bu bağlamda bir anlatı oluşturan Batı insaniyetçiliğinin sömürgeci tahayyüllerini derinlemesine analiz eden Paustian, insaniyetçiliğe dair çelişkileri ortaya koymakta ve alternatif olabilecek insaniyetçilik biçimlerini, kurgu ve gerçeklik arasında gidip gelen bir bakış açısıyla okura sunmaktadır. Edebi eserleri, insaniyetçiliği ve post-kolonyal eleştiriyi bir arada getirerek disiplinler arası bir yaklaşım sunan bu çalışma, beyaz kurtarıcılar aslında sadece iyi niyet ekseninde hareket eden kurtarıcılar olmaktan uzak bir niteliğe büründüğünü gözler önüne seriyor. En önemlisi insaniyetçiliğin ‘ama’larına odaklanıyor ve kanıksanmış kavramları yeniden düşünmemizi sağlıyor. Bununla birlikte Paustian çalışmasında bazı yönleri gözden kaçırıyor ya da eksik bırakıyor. Her ne kadar yoğun bir şekilde beyaz kurtarıcı anlatılarına yer verilse de bu anlatıları analiz edebilmek için anlatı analizinden nerdeyse hiç bahsedilmiyor. Bu yönüyle metodolojiyi bir kenara bırakarak doğrudan anlatılara odaklanıyor. Diğer yandan insaniyetçilik eleştirisi yapıyor ancak bu literatürü büyük ölçüde birkaç yazar üzerinden (insaniyetçilik çalışmalarının bilindik isimleri Michael Barnett, Didier Fassin gibi) okuyor, halbuki insaniyetçiliğin tarihine, amaçlarına, kullanılan yöntemlerine, aktörlerine ve hatta eleştirisine dayanan geniş bir literatürün olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde başka bir eksikliği post-kolonyal literatürün incelenmesinde de görebiliriz. Bununla beraber yazar, çalışmasında bazı edebi eserleri detaylı bir şekilde incelerken bazılarını yüzeysel geçiyor ve bu minvalde seçilen edebi eserler arasında analize dayanan bir dengesizlik yaratıyor. Dahası seçtiği eserlerdeki alıntılara çok fazla dikkat kesildiği için Afrikalı alternatifleri ve çözümleri sunarken gerçeklikle çok az bağ kuruyor. Bahsi geçen eksikliklere rağmen, söz konusu çalışma insan ızdırabının yaşandığı diğer bölgelere odaklanılmasını, hatta edebi eserlerin yanı sıra diğer popüler kültür ürünlerinin de dikkate alınmasını teşvik edebilir. Ayrıca, dünyadaki alternatif insaniyetçilik biçimlerinin incelenmesine ve diğer eleştirel çalışmalarla birlikte ele alınmasına katkı sağlayarak gelecekte yayımlanabilecek araştırmalara ilham verebilir.

[Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı \(CC BY NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY-NC) License)